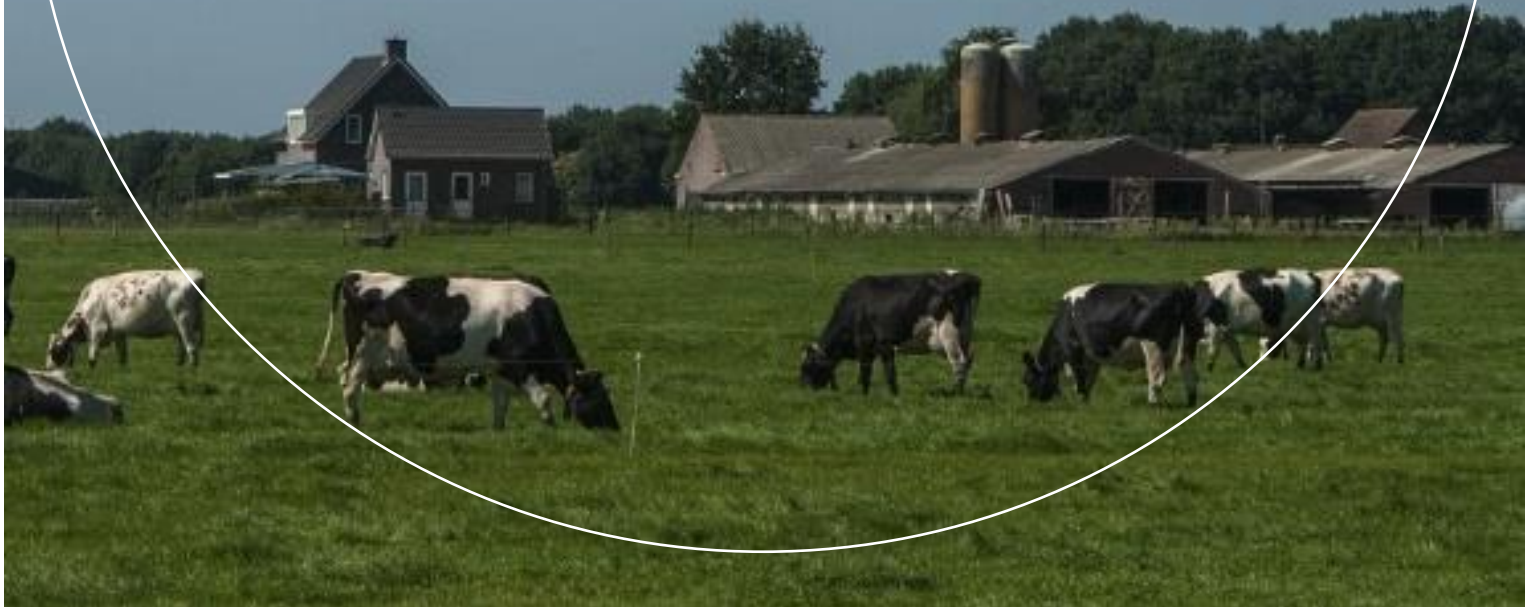

Veehouderij keurmerken 2022

Jaap van Os

Wageningen Environmental Research

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Veehouderij keurmerken 2022

Jaap van Os, Wageningen Environmental Research, december 2022

Deze notitie bevat een korte verkenning van de ontwikkeling van de productie onder keurmerken binnen de Nederlandse veehouderij. Als eerste komt de biologische veehouderij aan bod, en vervolgens andere keurmerken (Beter Leven Keurmerk, On the way to PlanetProof en Varken van morgen). Het is geen uitputtend overzicht, maar een verkenning van enkele merken, die een substantiële omvang hebben en transparant zijn over de voorwaarden.

Bron afbeelding voorzijde: Marijke Verhagen, <http://www.freenatureimages.eu/>

1 Biologische veehouderij

Voor wat betreft de productie binnen de veehouderij onder keurmerken, bevat de belangrijkste bron van landbouwcijfers, namelijk de jaarlijkse landbouwtelling helaas niet veel informatie, behalve over biologische landbouw. Op basis daarvan zijn voor de diergroepen in de veehouderij (melkvee, vleeskalveren, melkgeiten, vleesvarkens, fokvarkens, legkippen, vleeskuikens), overzichten in de vorm van tabellen gemaakt, met per provincie het aantal bedrijven en het aantal dieren met het keurmerk voor biologische productie. Dit is gedaan voor de volgende jaren: 2000 – 2010 – 2016 – 2021. Voor elke diergroep is een aparte tabel gemaakt, waarin per provincie de ontwikkeling wordt weergegeven van het aantal bedrijven en het aantal dieren dat in deze jaren onder het biologisch keurmerk viel.

Bij de hieronder weergegeven tabellen zijn zowel bedrijven weergegeven die het keurmerk al hebben, als bedrijven die in omschakeling zijn: ook deze bedrijven moeten voldoen aan de regels van de biologische productie wijze. Hiermee komt de telling overeen met de CBS rubriek Totaal biologisch (zie: <https://opendata.cbs.nl/statline#/CBS/nl/dataset/83922NED/table>). De bedrijven worden per diergroep geteld: als een bedrijf meer dan 1 biologisch gehouden diergroep heeft, telt het voor iedere diergroep mee. Voor sommige diergroepen lukt de vergelijking met CBS statistiek niet, omdat de definitie van de diergroep net anders is, dat geldt voor bv. vleeskalveren en melkgeiten. Voor melkvee, fokvarkens en vleesvarkens komen de aantallen nagenoeg overeen. De beperkte verschillen hebben waarschijnlijk te maken met verschil in afrondingen. Voor pluimvee zijn de diergroepen bijna vergelijkbaar, waardoor de aantallen voor 2021 precies kloppen, maar voor 2016 net niet, doordat daar sprake is van een vleeskuiken ouderdierbedrijf in Gelderland, dat het CBS bij de vleeskuikens telt, terwijl deze diergroep bij de structuur overzichten veehouderij onder legkippen valt. Voor de jaren 2000 en 2010 geeft het CBS in deze tabel geen cijfers meer.

Vanaf 2016 konden bedrijven per diersoort aangeven hoeveel dieren biologisch worden gehouden. In die gevallen is verondersteld dat het aandeel biologische dieren van een *diergroep* gelijk is aan het aandeel biologische dieren van de *diersoort*. Bij 2000 en 2010 kon het aantal biologische dieren nog niet apart worden gemeld, en zijn alle dieren van het bedrijf als biologisch geteld, als het bedrijf biologisch was. Dat leidt in principe niet tot een grote trendbreuk: in 2016 waren bij slechts 2 % van de biologische bedrijven niet alle dieren van de betreffende diersoort biologisch.

Voor de sommige diergroepen is voor de ontwikkeling van het aantal biologische bedrijven in de periode 2000 - 2021 een duidelijke opgaande lijn zichtbaar. Dat geldt voor bedrijven met melkvee, vleesvarkens, fokvarkens en legkippen. Voor melkgeiten is het aantal bedrijven weliswaar stabiel, maar neemt het aantal dieren op de biologische bedrijven wel duidelijk toe. Bij vleeskuikens en vleeskalveren is er een minder duidelijke ontwikkeling. Het gaat in beide takken om kleine aantallen bedrijven, waarbij een enkel groot bedrijf een onevenredig effect kan hebben op de ontwikkeling van de totale dieraantallen. Voorbeelden zijn biologische vleeskuikens in 2010, waarbij 1 bedrijf is meegeteld met ruim 300.000 vleeskuikens, die mogelijk voor slechts een klein deel biologisch was (in 2010 werd het aandeel biologische dieren niet gevraagd). Dat geldt ook voor biologische vleeskalveren in 2000: hierin is 1

bedrijf meegeteld met bijna 600 dieren, dat niet volledig biologisch was. Daarom is het belangrijk om bij de interpretatie van deze tabellen goed te kijken naar het aantal bedrijven dat erbij betrokken is.

Tabel 1.1 Biologische veehouderij in de periode 2000 - 2021 per provincie - melkvee, vleeskalveren en melkgeiten

Bron: Giab 2000-2021									
		2000		2010		2016		2021	
ProvNr	ProvNaam	bedrijven	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven	dieren
Melkvee									
20	Groningen	20	883	27	1.850	27	2.086	32	2.786
21	Friesland	79	4.042	62	3.903	84	7.206	115	9.758
22	Drenthe	24	1.044	18	1.298	23	2.066	32	3.391
23	Overijssel	46	2.185	40	3.051	52	4.331	70	5.948
24	Flevoland	10	911	8	605	13	1.226	20	2.363
25	Gelderland	62	3.278	74	4.505	63	4.776	74	5.240
26	Utrecht	43	1.950	49	2.655	37	2.857	48	4.116
27	Noord-Holland	38	1.540	44	2.218	46	3.399	52	3.917
28	Zuid-Holland	34	1.565	36	2.233	33	2.369	33	2.724
29	Zeeland	1	66	1	72	2	225	3	341
30	Noord-Brabant	26	1.420	22	1.484	30	2.506	47	3.871
31	Limburg	10	460	8	436	8	598	11	886
Totaal Nederland		393	19.344	389	24.310	418	33.645	537	45.341
Vleeskalveren									
20	Groningen	1	2	0	0	0	0		0
21	Friesland	3	22	2	7	1	1	1	3
22	Drenthe	1	7	1	200	3	130	4	409
23	Overijssel	2	342	2	259	1	203		0
24	Flevoland		0	0	0	0	0		0
25	Gelderland	4	288	6	1.295	4	1.219	4	1.308
26	Utrecht		0	4	3.335	1	10	1	1
27	Noord-Holland		0	1	2	1	280		0
28	Zuid-Holland		0	0	0	0	0		0
29	Zeeland		0	0	0	0	0		0
30	Noord-Brabant	1	590	1	3	0	0	2	5
31	Limburg	1	9	1	3	1	5	1	2
Totaal Nederland		13	1.260	18	5.104	12	1.848	13	1.728
Melkgeiten									
20	Groningen	9	537	8	2.976	7	3.612	5	4.834
21	Friesland	10	1.671	7	2.429	6	2.654	9	3.799
22	Drenthe	7	591	3	665	4	1.195	5	1.543
23	Overijssel	7	1.583	11	6.627	8	5.121	9	7.012
24	Flevoland	2	308	0	0	0	0	1	1
25	Gelderland	14	1.042	9	2.457	9	4.328	11	5.673
26	Utrecht	1	80	3	1.403	4	2.441	11	7.732
27	Noord-Holland	8	1.035	8	1.280	6	2.022	11	3.036
28	Zuid-Holland	4	777	8	2.645	7	3.212	10	4.771
29	Zeeland			0	0	0	0	1	791
30	Noord-Brabant	10	2.699	7	3.974	5	3.021	7	4.787
31	Limburg	5	409	1	1	1	537	1	481
Totaal Nederland		77	10.732	65	24.457	57	28.143	81	44.460

Tabel 1.2 Biologische veehouderij in de periode 2000 - 2021 per provincie - varkens en kippen

Bron: Giab 2000-2021									
ProvNr	ProvNaam	2000		2010		2016		2021	
		bedrijven	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven	dieren	bedrijven	dieren
Vleesvarkens									
20	Groningen	7	621	10	656	5	832	5	1.121
21	Friesland	3	109	3	7	1	1	5	1.207
22	Drenthe	3	163	3	366	4	1.114	12	1.809
23	Overijssel	22	6.163	19	10.622	20	8.170	34	12.133
24	Flevoland	3	31	0	0	2	541	3	662
25	Gelderland	31	5.726	41	16.370	37	12.236	69	21.020
26	Utrecht	21	4.384	22	4.808	11	2.581	16	5.392
27	Noord-Holland	3	335	4	813	4	668	7	910
28	Zuid-Holland	5	1.237	6	766	4	407	4	463
29	Zeeland	4	1.471	1	231	1	540	2	230
30	Noord-Brabant	15	3.492	15	9.228	20	9.170	23	8.182
31	Limburg	2	1.675	3	2.971	3	800		0
Totaal Nederland		119	25.407	127	46.838	112	37.060	180	53.129
Fokvarkens									
20	Groningen	6	49	6	97	2	80	5	327
21	Friesland	1	2	0	0	0	0	3	184
22	Drenthe	3	63	1	41	1	58	5	139
23	Overijssel	15	577	14	2.226	12	1.619	22	2.685
24	Flevoland	2	3	1	1	2	44	1	2
25	Gelderland	20	762	25	2.950	16	2.196	28	3.578
26	Utrecht	5	143	8	878	3	279	6	530
27	Noord-Holland	5	34	6	460	4	193	4	158
28	Zuid-Holland	2	218	4	9	2	5	5	65
29	Zeeland	1	35	0	0	2	144	3	153
30	Noord-Brabant	13	525	13	2.225	17	1.829	15	1.551
31	Limburg		0	1	200	2	149		0
Totaal Nederland		73	2.411	79	9.087	63	6.596	97	9.372
Legkippen									
20	Groningen	6	4.163	4	57.247	7	112.680	10	191.881
21	Friesland	9	32.162	5	121.065	6	51.091	4	55.226
22	Drenthe	2	1.219	9	42.942	10	99.046	10	161.069
23	Overijssel	12	25.682	18	122.645	18	275.345	20	346.365
24	Flevoland	3	440	10	123.030	9	151.762	14	321.711
25	Gelderland	36	143.106	65	1.046.086	97	1.420.698	99	1.624.063
26	Utrecht	16	92.363	25	341.036	34	488.261	29	456.250
27	Noord-Holland	9	1.067	6	9.449	5	789	1	14.659
28	Zuid-Holland	7	197	5	355	2	140	1	15.260
29	Zeeland	7	192.883	9	183.402	6	105.326	6	108.294
30	Noord-Brabant	12	57.309	14	190.442	13	150.714	16	272.252
31	Limburg	5	11.040	8	56.575	7	95.176	10	167.816
Totaal Nederland		124	561.631	178	2.294.274	214	2.951.028	220	3.734.846
Vleeskuikens									
20	Groningen	1	72.000	1	15.000	1	4.800	2	17.893
21	Friesland		0	0	0	0	0	1	6.935
22	Drenthe	2	64.800	0	0	1	550		0
23	Overijssel		0	1	11.000	1	6.710	3	18.016
24	Flevoland	3	54.955	1	20.900	1	32.000	1	28.258
25	Gelderland	13	41.625	5	329.068	7	43.070	7	58.392
26	Utrecht		0	0	0	0	0	1	10.680
27	Noord-Holland	1	8.400	1	8.000	1	9.600	1	4.890
28	Zuid-Holland		0	1	200	0	0	1	4.608
29	Zeeland	1	3.600	1	17.500	0	0		0
30	Noord-Brabant	1	5	0	0	1	3.230	2	4.796
31	Limburg		0	2	9.500	1	4.800	1	3.876
Totaal Nederland		22	245.385	13	411.168	14	104.760	20	158.344

2 Andere keurmerken

Voor andere keurmerken is binnen Wageningen UR momenteel geen informatie voorhanden met betrekking tot de omvang van de productie in Nederland. Dit betekent dat we dit hebben opgevraagd bij de betreffende afnemende bedrijven in de keten, waarbij geprobeerd is om onderscheid maken in de diergroepen die aan bod komen bij de structuurontwikkeling, en zo mogelijk ook naar provincie en bedrijfsgrootteklasse.

Als periode voor rapportage lijken het meeste recente jaar, 2021 en de 3 jaren daarvoor het meest relevant. Voor elk keurmerk zou dit vergelijkbare tabellen kunnen opleveren als voor biologische landbouw, maar dan met meer recente tijdstippen. Het is echter gebleken dat de certificerende instellingen vaak niet over deze informatie beschikken: ze zijn gericht op het certificeren van bedrijven en houden niet bij hoeveel er geproduceerd wordt. De afnemende bedrijven in de keten zouden wel over deze informatie moeten beschikken, maar zijn niet bereid om deze bedrijfsinformatie voor dit onderzoek beschikbaar te stellen.

De volgende grote keurmerken, die een substantiële verbetering betreffen ten opzichte van reguliere productie zijn benaderd:

- Beter Leven keurmerk (BLK) van de Dierenbescherming – hierbij zijn 5 certificerende instellingen betrokken. De stichting Beter Leven keurmerk (BLK) heeft informatie aangeleverd, website: <https://beterleven.dierenbescherming.nl/>
- On the way to PlanetProof: naast plantaardige producten, is het keurmerk van toepassing op zuivel en eieren – uitvoering door Stichting Milieukeur.
- Varken van morgen (IKB) – uitvoering door Kiwa VERIN en SGS.

Hieronder worden de resultaten van de verschillende keurmerken weergegeven. Dit is geen uitputtend overzicht; het betreft het resultaat dat binnen de beperkt beschikbare tijd binnen het project in de periode juli – november 2022 bij de betrokken organisaties is opgevraagd en ontvangen.

2.1 Beter Leven Keurmerk van de Dierenbescherming

Onder het Beter Leven Keurmerk (BLK) zijn voor verschillende diergroepen 3 niveaus van dierenwelzijn opgesteld:

- 1 ster: Er is voldoende aandacht voor dierenwelzijn. De dieren krijgen meer ruimte en speelmateriaal.
- 2 sterren: Er is ruim voldoende aandacht voor dierenwelzijn. Alle dieren krijgen nog meer ruimte en mogen naar buiten.
- 3 sterren: Er is de meeste aandacht voor dierenwelzijn. Alle dieren kunnen naar buiten. De stal is zo ingericht dat het dier zoveel mogelijk keuzevrijheid heeft.

Het gaat om de diergroepen:

- Melkkoeien
- Vleesrunderen
- Vleeskalveren
- Varkens
- Vleeskuikens
- Leghennen
- Kalkoenen
- Konijnen

Meer informatie hierover is te vinden op de website van BLK: <https://beterleven.dierenbescherming.nl/>

Het systeem van BLK is gericht op certificatie van bedrijven, en niet op de productie van statistische overzichten. De volgende tabellen bevatten de resultaten die via het systeem beschikbaar gemaakt konden worden. Het begint met dieraantallen, vervolgens ook aantallen bedrijven en tenslotte worden

deze cijfers gerelateerd aan de aanwezige veehouderij per provincie in Nederland, zoals die beschikbaar zijn vanuit de jaarlijkse landbouwtelling (LBT).

Dieraantallen

Tabel 2.1 geeft de ontwikkeling van het aantal dieren per diergroep in de tijd met minimaal 1 ster. Het gaat hierbij om geslachte dieren (niet om dierplaatsen), dat in een periode van 9 jaar is gestegen van 6 miljoen dieren in 2012 naar bijna 56 miljoen dieren in 2021. Daarbij gaat het vooral om een groot aantal vleeskuikens, leghennen en vleesvarkens.

Van 2012 tot 2021 is een gestage groei zichtbaar van gemiddeld ruim 5,5 miljoen dieren per jaar. Ook bij de meeste diergroepen is deze gestage groei zichtbaar, behalve bij vleeskalveren. BLK geeft aan dat dit niet alleen te maken heeft met ontwikkelingen in de vraag, maar ook dat in de loop van de tijd de BLK normen strikter zijn geworden, waardoor het voor blank vlees kalverhouders moeilijker is om aan BLK deel te nemen.

Tabel 2.1 Aantallen geproduceerde dieren onder BLK in de periode 2012 – 2021 (BLK, 2022).

Aantallen dieren		Bescherming Beter Leven keurmerk									
Aantallen in duizendtallen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Varken	851	1.289	1.546	2.070	3.940	3.217	3.685	3.922	4.150	3.836	
Kip	4.425	9.476	14.579	16.943	22.267	26.772	28.503	30.861	33.407	44.950	
Leghennen	614	858	958	1.198	1.060	2.043	2.456	3.888	5.365	6.414	
Rund	0	3	6	14	13	17	29	28	31	31	
Kalf	133	261	245	243	330	322	238	175	125	163	
Konijn	3	6	1	2	-	4	4	49	53	82	
Kalkoen				-	4	22	32	198	176	242	
Melkrund									1	1	
Totaal	6.026	11.893	17.335	20.469	27.615	32.396	34.947	39.121	43.309	55.718	

Aantal bedrijven

Grotendeels betreft tabel 2.1 dieren die in Nederland geproduceerd zijn; het gaat in totaal om 1540 veehouderij bedrijven. Een beperkt deel is echter afkomstig uit omliggende landen:

- 194 bedrijven in België, dit betreft vooral varkenshouderijen (en een twintigtal rundvlees bedrijven);
- 80 bedrijven in Frankrijk, dit betreft vooral rundvlees productie
- 28 bedrijven in Duitsland, Polen, Roemenië en Portugal

In tabel 2 is het aantal bedrijven in Nederland vermeld dat gecertificeerd is onder BLK, in juli 2022, waarbij ook onderscheid wordt gemaakt naar provincie en aantal sterren. Daaruit blijkt dat bij de meeste diergroepen vooral productie met 1 ster plaatsvindt; uitzondering is rundvlees, waarbij alleen productie met 2 sterren plaatsvindt, en leghennen, waarbij de productie voor 2 of 3 sterren tezamen een vergelijkbare omvang heeft als de productie met 1 ster. Biologische bedrijven krijgen automatisch ook 3 sterren van de Dierenbescherming, maar die zijn hierin niet opgenomen, zie paragraaf 1, waar blijkt dat er in 2021 in totaal 220 bedrijven met biologische legkippen zijn.

Tabel 2.2 Aantallen gecertificeerde bedrijven onder BLK medio juli 2022 (BLK, 2022).

Provincie	EI 1	EI 2	EI 3	KALF 1	KIP 1	KIP 2	RUND 2	VAR 1	VAR 2	VAR 3	ZUIVEL 1	Totaal
Groningen	4	7	1	4	35		2	10	2		1	66
Fryslan	6	8	1	1	33		1	8			3	61
Drenthe	7	16	1	4	24	1	2	22				77
Overijssel	19	19	1	22	23		25	105			4	218
Flevoland	3	4		3	16			1				27
Gelderland	51	44	7	141	22	4	24	146		3	1	443
Utrecht	9	6		11	2	1	2	19			2	52
Noord Holland					2		5	3			4	14
Zuid Holland	2	1			2		6	18				29
Zeeland		4			4		19	3				30
Noord Brabant	21	8	1	20	46		6	223				325
Limburg	12	4	4	4	20		40	62		8		154
Totaal	134	121	16	210	229	6	132	620	2	11	15	1.496

Vergelijking van BLK productie met de aanwezige veehouderij in Nederland

In tabel 2.3 is een vergelijking gemaakt van het aantal dieren onder BLK en in de landbouwtelling (LBT). Daartoe moet het aantal geproduceerde dieren onder BLK eerst worden omgerekend naar het aantal gemiddeld aanwezige dieren. Dat gaat via het kengetal productie per gemiddeld aanwezig dier. Bij bijvoorbeeld voor vleeskuikens is de productieperiode bij Beter Leven Kwaliteit 56 dagen. Met 1 week leegstand tussen de rondes, zijn dan $365/(56+7)=5,8$ rondes per jaar mogelijk, die vanwege stalonderhoud worden afgerond naar 5,5. Een productie van bijna 45 miljoen BLK kuikens komt dan overeen met 8,2 miljoen gemiddeld aanwezige dieren in Nederland.

Tabel 2.3 Aantal dieren per diergroep binnen BLK en de LBT in 2021.

in 1000 dieren	melkvee	vleesvee	vleeskalf	vleesvarken	legkippen	vleeskuikens	kalkoenen	konijnen	Totaal
dierproductie BLK (1000 dieren)	1	31	163	3.836	6.414	44.950	242	85	55.722
productie / gem.aanw.dier	1,0	0,7	2,0	3,0	1,0	5,5	2,0	4,0	
BLK dieren gemiddeld aanwezig	1	47	82	1.279	6.414	8.173	121	21	16.137
LBT dieren 2021	1.571	231	1.047	5.262	43.160	47.056	604	321	99.253
% dieren onder BLK	0,1%	20,1%	7,8%	24,3%	14,9%	17,4%	20,0%	6,6%	16,3%

Als we kijken naar het percentage dieren onder BLK valt vooral op dat het bij melkvee nog heel laag ligt, terwijl het bij vleesvarkens al bijna een kwart van de productie betreft. Kanttekening hierbij is dat het aandeel in vleesvarkens is overschat doordat een deel van de meegetelde BLK dieren niet in Nederland wordt gehouden, maar in België en Frankrijk. Het gaat om ca. 27 % van de BLK varkensbedrijven, die buiten Nederland liggen. Als daarvoor wordt gecorrigeerd, komt het percentage Nederlandse vleesvarkens onder BLK op bijna 18 %. Bij pluimvee vindt 15-20 % van de productie onder BLK plaats; bij vleesvee betreft het ook 20 %, terwijl vleeskalveren zijn teruggevallen naar ca. 8 % (een halvering ongeveer ten opzichte van 2016).

In tabel 2.4, 2.5 en 2.6 is de vergelijking tussen BLK en LBT op bedrijfsniveau gemaakt. De aantallen door BLK gecertificeerde bedrijven komen vanuit tabel 2.2, en zijn gegroepeerd naar LBT diergroepen, zoals die in veehouderij structuurtabellen zijn onderscheiden. In tabel 2.5 is het aantal bedrijven per diergroep in de LBT vermeld, vanuit uit de veehouderij structuur tabellen. In tabel 2.6 is vervolgens het percentage bedrijven vermeld van de gehele LBT, dat onder BLK valt. Eerste kanttekening daarbij is dat het aandeel per provincie voor veel combinaties van diergroep en provincie gebaseerd is op een erg klein aantal bedrijven. Dit betekent dat daaraan geen belangrijke conclusies ontleend kunnen worden, in termen van provinciale eigenschappen die mogelijk effect hebben op de omschakeling van bedrijven naar BLK. Deze cellen zijn lichtgroen gemaakt.

Tabel 2.4 Aantal bedrijven per diergroep binnen BLK medio 2022, onderverdeeld per provincie.

ProvNaam	melkvee	vleesvee	vleeskalf	vleesvarken	legghenner	vleeskuikens	Totaal
Groningen	1	2	4	12	12	35	66
Friesland	3	1	1	8	15	33	61
Drenthe	0	2	4	22	24	25	77
Overijssel	4	25	22	105	39	23	218
Flevoland	0	0	3	1	7	16	27
Gelderland	1	24	141	149	102	26	443
Utrecht	2	2	11	19	15	3	52
Noord-Holland	4	5	0	3	0	2	14
Zuid-Holland	0	6	0	18	3	2	29
Zeeland	0	19	0	3	4	4	30
Noord-Brabant	0	6	20	223	30	46	325
Limburg	0	40	4	70	20	20	154
Nederland	15	132	210	633	271	235	1.496

Tabel 2.5 Aantal bedrijven per diergroep binnen LBT 2021, onderverdeeld per provincie.

ProvNaam	melkvee	vleesvee	vleeskalf	vleesvarken	legghenner	vleeskuikens	Totaal
Groningen	821	284	42	66	27	57	1.297
Friesland	2.455	502	81	51	23	61	3.173
Drenthe	895	390	66	93	41	58	1.543
Overijssel	2.760	1.178	289	435	69	79	4.810
Flevoland	229	56	12	23	26	24	370
Gelderland	2.515	1.634	689	665	262	76	5.841
Utrecht	1.131	388	66	139	54	10	1.788
Noord-Holland	885	339	11	39	4	18	1.296
Zuid-Holland	1.014	433	15	78	7	10	1.557
Zeeland	195	240	8	32	17	14	506
Noord-Brabant	1.930	1.126	303	917	99	171	4.546
Limburg	441	424	42	291	99	45	1.342
Nederland	15.271	6.994	1.624	2.829	728	623	28.069

Tabel 2.6 Aantal bedrijven per diergroep binnen BLK, als % van het aantal bedrijven binnen de LBT in 2021, onderverdeeld per provincie.

ProvNaam	melkvee	vleesvee	vleeskalf	vleesvarken	legghenner	vleeskuikens	Totaal
Groningen	0,1%	0,7%	10%	18%	44%	61%	5%
Friesland	0,1%	0,2%	1%	16%	65%	54%	2%
Drenthe	0,0%	0,5%	6%	24%	59%	43%	5%
Overijssel	0,1%	2,1%	8%	24%	57%	29%	5%
Flevoland	0,0%	0,0%	25%	4%	27%	67%	7%
Gelderland	0,0%	1,5%	20%	22%	39%	34%	8%
Utrecht	0,2%	0,5%	17%	14%	28%	30%	3%
Noord-Holland	0,5%	1,5%	0%	8%	0%	11%	1%
Zuid-Holland	0,0%	1,4%	0%	23%	43%	20%	2%
Zeeland	0,0%	7,9%	0%	9%	24%	29%	6%
Noord-Brabant	0,0%	0,5%	7%	24%	30%	27%	7%
Limburg	0,0%	9,4%	10%	24%	20%	44%	11%
Nederland	0,1%	1,9%	13%	22%	37%	38%	5%

Als we kijken naar het percentage bedrijven dat binnen Nederland onder BLK valt, komen de pluimveebedrijven daar als hoogste uit. De vleeskuikenbedrijven zijn met 38 % het hoogst; uitschieters

hierin zijn de provincies Groningen en Flevoland, waar meer dan 60 % van de bedrijven onder BLK produceert (bij Flevoland gaat het om minder dan 25 vleeskuikenbedrijven). Daarna volgen de legkippen met 37 %, waarbij Friesland, Drenthe en Overijssel eruit springen, waarvan Friesland slechts weinig bedrijven betreft.

Bij vleesvarkens is het landelijk gemiddelde 22 %, waarbij Flevoland juist weer naar beneden afwijkt (maar ook hier weer met een klein aantal bedrijven); ook Noord-Holland en Zeeland hebben een slechts een klein aandeel onder BLK.

Bij vleeskalverbedrijven is het gemiddelde voor Nederland 13 %, en hierbij wijkt Flevoland met 25 % juist weer naar boven af (met wederom een klein aantal bedrijven). Friesland is juist erg laag, terwijl Drenthe, Overijssel en Noord-Brabant ongeveer op de helft van het landelijk gemiddelde zitten.

Voor vleesvee en melkvee bedrijven is productie voor BLK een grote uitzondering. Voor melkvee slechts 0,1 % van de bedrijven, voor vleesvee een kleine 2 %. Positieve uitzonderingen zijn de provincies Zeeland en Limburg met bijna 10 % van de vleesvee bedrijven onder BLK.

Kijken we naar alle veehouderij bedrijven bij elkaar, dan blijkt dat 5 % daarvan deelneemt aan BLK. Uitschieter naar boven is Limburg met gemiddeld 11 % van de bedrijven. Daarna volgen Gelderland, Noord-Brabant en Flevoland. De vraag is echter wel of hier sprake is van een provinciaal effect, of dat dergelijke provinciale effecten vooral ontstaan door het relatief grote aandeel van pluimvee- en varkensbedrijven in deze provincies, waarbij het aandeel BLK productie relatief hoog ligt.

Als we het percentage bedrijven en dieren onder BLK met elkaar vergelijken, valt als eerste het grote verschil op bij vleesvee: ca 2 % van de bedrijven zou overeenkomen met 20 % van het vee? Waarschijnlijk speelt hier de productie in het buitenland een grote rol. Genoemd zijn al de 80 bedrijven in Frankrijk die vooral rundvlees produceren; mogelijk zijn er daarnaast ook nog vleesvee bedrijven in andere landen, zodat het aantal BLK vleesvee bedrijven in het buitenland mogelijk vergelijkbaar is met het aantal in Nederland (132), waardoor een substantieel deel van de berekende 47 duizend dieren niet gerelateerd kunnen worden aan de Nederlandse veestapel, en het berekend aandeel van 20 % wellicht gehalveerd moet worden. Als we daarvan uitgaan kan wel geconcludeerd worden dat de BLK vleesvee bedrijven met $0,5 * 47000 \text{ dieren} / 132 \text{ bedrijven} = 178 \text{ dieren per bedrijf}$ nog steeds groter lijken dan de gemiddelde vleesvee bedrijven ($231 \text{ duizend dieren} / 6994 \text{ bedrijven} = 33 \text{ per bedrijf}$). Mogelijk zijn er bij de vleesveehouders relatief veel hobbymatige of afbouwende veehouders, voor wie de stap naar een keurmerk teveel moeite is.

Voor vleeskalveren is de verhouding juist andersom: 8 % van de kalveren op 13 % van de bedrijven: de BLK bedrijven zijn juist wat kleiner dan het gemiddelde. Dat kan voor een deel veroorzaakt worden, doordat vleeskalveren bedrijven die meer dieren houden dan de megastal grens (300 nge), niet aan BLK kunnen meedoen.

Bij vleesvarkens lijkt er geen effect van de megastalgrens: het gaat om 22 % van de bedrijven met 24 % van de varkens; maar ook daarbij moeten we de kanttekening maken van productie in het buitenland: In België worden 194 BLK bedrijven geteld, die bijna allemaal vleesvarkens houden; als we dat vergelijken met de 633 vleesvarkensbedrijven in Nederland, lijkt het waarschijnlijk dat het aantal BLK varkens in Nederland met ca. een kwart verlaagd moet worden, zodat het landelijk aandeel uitkomt op 18 %, en geconcludeerd kan worden dat de BLK vleesvarkens bedrijven gemiddeld toch iets kleiner zijn dan het gemiddelde van Nederland.

Voor de leghennen gaat om 20 % van de dieren en 37 % van de bedrijven; ervan uitgaande dat er weinig buitenlandse pluimvee bedrijven aan BLK meedoen, kan geconcludeerd worden dat weliswaar ruim een derde van leghennen bedrijven onder BLK valt, maar dat het ongeveer een vijfde van de Nederlandse leghennen betreft, dus ook hierbij kleinere BLK bedrijven dan het landelijke gemiddelde. Dit

kan mede veroorzaakt worden doordat bedrijven boven de megastalgrens niet aan BLK kunnen meedoen.

Voor vleeskuikens gaat het om ruim 17 % van de dieren, en 38 % van de bedrijven: daarbij geldt nog sterker dat gemiddeld gezien de kleinere bedrijven deelnemen aan BLK en de grotere bedrijven voor de reguliere markt produceren.

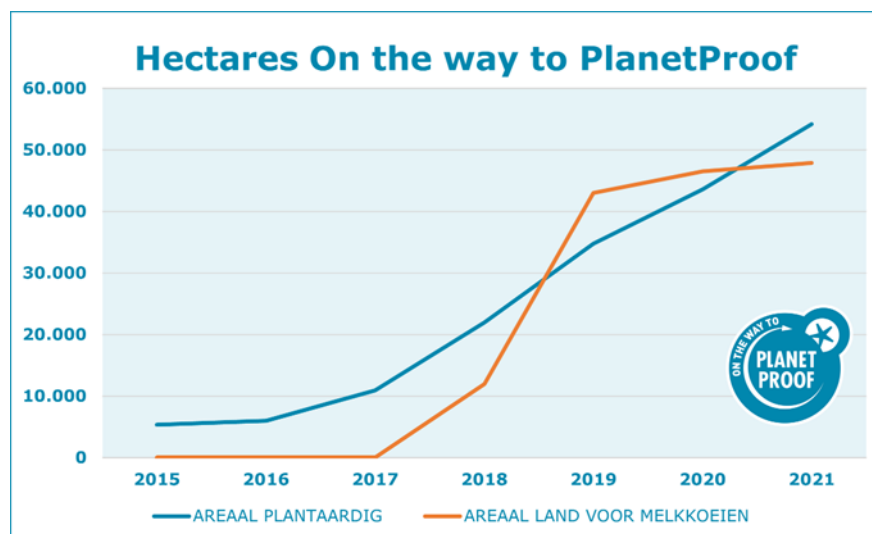
2.2 On the way to PlanetProof van Stichting Milieukeur

On the way to PlanetProof is een keurmerk van Stichting Milieukeur, waaronder niet alleen zuivel en eieren vallen, maar ook bedrijven met akkerbouw, groenten, fruit, sierteelt, bewerkingen, verwerking, handel en retail. De certificatie schema's en -systemen worden door hen ontwikkeld en beheerd. Het gaat om een brede aanpak van verschillende duurzaamheidsaspecten, waarin eisen zijn opgenomen op het gebied van energie, klimaat, gewasbescherming, bodem, bemesting, dierenwelzijn- en gezondheid, landschap en biodiversiteit, afval en materiaal gebruik, water.

Zuivel

Het auditen en certificeren van bedrijven gebeurt vervolgens door zogenaamde certificatie instellingen, zoals bv. QLIP voor de zuivelketen. De betrokken zuivelketens zijn momenteel Friesland Campina en Farmel (tot vorig jaar was Noorderland Melk ook nog gecertificeerd), zie [Keurmerkhouders - On the way to PlanetProof](#). Deze ketens zijn gebonden aan afspraken met de melkveehouders, en helaas niet gemachtigd om zonder toestemming van de melkveehouders data met derden te delen.

Dit betekent dat alleen geaggregeerde of globale informatie beschikbaar is over de aantallen bedrijven en de ontwikkeling daarvan. De certificatie van melkveebedrijven is in december 2018 gestart, met ca. 150 deelnemers, in 2019 is dat gegroeid naar ca. 600 deelnemers, in 2020 naar ca. 700 deelnemers, in 2021 naar ruim 700 deelnemers. De ontwikkeling in hectares voor zowel plantaardige productie (akkerbouw, groenten, fruit, sierteelt) als voor melkvee (grasland en voedergewassen) is opgenomen in figuur 1. Na een snelle groei in 2019 lijkt momenteel sprake van een meer geleidelijke ontwikkeling naar meer bedrijven (<https://www.planetproof.eu/nieuws/groei-voor-zuivel-en-eieren-met-keurmerk-on-the-way-to-planetproof/>). Navraag bij SMK leert dat het ontwikkeltempo grotendeels niet bepaald wordt door het aanbod (de veehouderij), maar door de vraag in deze markt (de zuivelketen en de consument daarachter). Zoals gemeld mogen bedrijfsgegevens niet gedeeld worden. SMK heeft wel aangegeven dat deelnemende melkveebedrijven qua omvang niet afwijken van het landelijk gemiddelde. Uitgaande van 15.270 melkveebedrijven in 2021 in Nederland, gaat het om 5,2 % van de Nederlandse melkveebedrijven die deelnemen aan PlanetProof. Ervan uitgaande dat bedrijfsomvang en melkproductie van de PlanetProof bedrijven overeenkomen met het landelijk gemiddelde, gaat dan ook om 5,2 % van de een totale landelijke melkproductie. Volgens CBS gaat het in 2021 om 13.603 miljoen kg melk (<https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/7425zuiv>), zodat in 2021 naar schatting 707 miljoen kg onder PlanetProof is geproduceerd.

Figuur 1 Ontwikkeling van het areaal plantaardig en het areaal voor melkvee onder PlanetProof

Naast PlanetProof hebben zuivel bedrijven ook andere prikkels om zoveel mogelijk alle melkveebedrijven mee te nemen in gewenste maatschappelijke ontwikkelingen, zoals bv. het keurmerk Weidemelk dat door Stichting Weidegang is ontwikkeld, waarbij melkveehouders een toeslag op de melkprijs ontvangen, als zij voldoen aan de eisen voor weidegang waarbij minimaal 120 dagen en 720 uur per jaar geweid wordt (<https://www.weidemelk.nl/nl/>). Aanvullend hierop hanteren sommige zuivelbedrijven ook extra plussen op de melkprijs als bedrijven kunnen aantonen dat zij op bepaalde aspecten duurzamer werken dan gemiddeld. De Kringloopwijzer, waarin melkveehouders de belangrijkste gegevens van hun bedrijfsvoering rapporteren, kan daarbij een belangrijk hulpmiddel zijn.

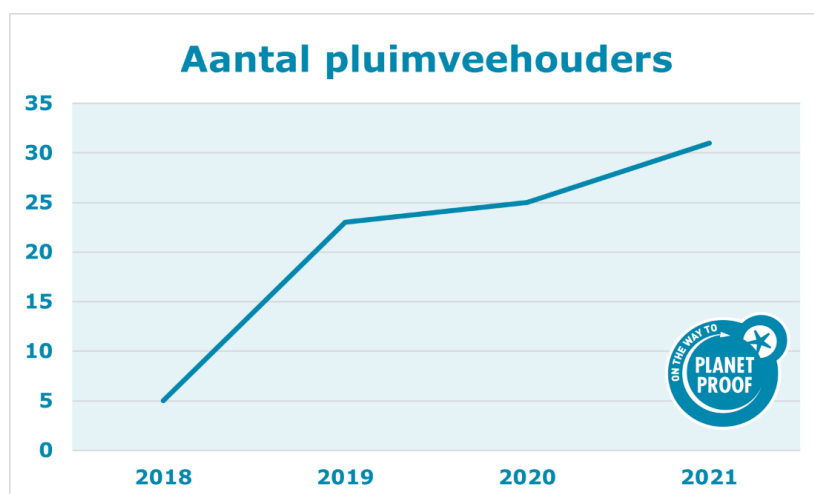
Ook de ontwikkeling van het GLB stimuleert melkveebedrijven om meer stappen te zetten naar duurzaamheid. Dit is een extra betaling bovenop de basis inkomens toeslag. Met de eco-regeling wordt toekomstbestendig boeren beloond; daarbij staat vijf doelen centraal: biodiversiteit, bodem en lucht, klimaat, landschap en water. Via verschillende activiteiten kunnen voor deze doelen punten worden gescoord, die leiden tot een aanvullende toeslag van 60 – 200 euro per ha/jaar. Momenteel zijn 22 activiteiten voorzien; enkele voorbeelden zijn: langjarig grasland, rustgewassen, verlengde weidegang dag en nacht, landschapselementen, zoals heg, haag of struweel.

Bron: <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/eco-regeling>

Pluimvee

De ontwikkeling van het aantal pluimveeouders onder PlanetProof vertoont een vergelijkbaar beeld als het melkvee. Het gaat daarbij om bedrijven met leghennen, waarvan het aantal in 2021 is gegroeid naar 31 bedrijven, ofwel 5,6 % van alle pluimveeouders. Van de 33,1 miljoen leghennen, die in productie zijn in Nederland, zijn er nu 2,2 % gecertificeerd voor PlanetProof, wat overeenkomt met 727 duizend leghennen. Uitgaande van een dezelfde ei-productie als het landelijk gemiddelde (289 eieren per leghen per jaar, het gemiddelde van scharrel wit en bruin, volgens KWIN 2021) produceren deze leghennen gezamenlijk naar schatting 210 miljoen eieren.

Volgens de Landbouwtelling 2021 zijn er in Nederland 728 leghennenbedrijven, waarbij 31 bedrijven dan uitkomt op 4,3 % van totaal. Mogelijk is hier sprake van kleine verschillen in definities van de groepen? Hoe dan ook, als het gaat om 4-5 % van de bedrijven en 2,2 % van de leghennen, is ook hier duidelijk dat deelnemende bedrijven minimaal de helft kleiner zijn dan het landelijk gemiddelde van de leghenbedrijven. Dit is een opvallend verschil met de melkvee bedrijven, waar de bedrijfsgrootte van de PlanetProof deelnemers juist overeenkomt met het landelijk gemiddelde.

Figuur 2 Ontwikkeling van het aantal pluimveeouders onder PlanetProof

2.3 Varken van morgen (IKB)

Het Varken voor Morgen is een keurmerk dat in 2014/2015 is ontwikkeld door de retail: het Centraal Bureau Levensmiddelen (CBL) was de initiator van dit keurmerk. De certificatie van bedrijven vindt plaats door KIWA Verin, maar zij mogen als certificerende instelling geen informatie verstrekken over dieraantallen. De Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV) heeft hierin geen faciliterende rol. Wel geven zij aan dat alle bedrijven die een Beter Leven Keurmerk hebben ook voldoen aan Varken voor Morgen. Bovendien wordt het Varken voor Morgen label momenteel niet door de supermarkten gebruikt, omdat het Beter Leven label dezelfde kwaliteitscriteria dekt en een veel sterker label is. Meer informatie over het Varken van Morgen is opgevraagd bij het CBL, maar daarbij is gebleken dat het merk inmiddels is overgedragen aan Global G.A.P.; ook bij hen is informatie opgevraagd, maar nog niet ontvangen.

Wageningen Environmental Research

Postbus 47

6700 AA Wageningen

T 0317 48 07 00

www.wur.nl/environmental-research

Wageningen Environmental Research

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

